

<https://doi.org/10.62837/2025.7.513>

ELLADA ƏSƏDOVA
elladaibadova84@gmail.com

MÜASİR MEDIADA ETİK NORMALARIN TƏNZİMLƏNMƏSİ MƏSƏLƏLƏRİ Xülasə

Müasir dövrdə media yalnız informasiya yayımı vasitəsi deyil, həm də ictimai rəyin formalaşdırıcısı və sosial davranış modellərinin qurucusudur. Bu baxımdan mediada etik normaların qorunması cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi, milli dəyərlərin qorunması və ictimai etimadın möhkəmləndirilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Etik prinsiplərin pozulması dezinformasiya, manipulyasiya və sosial qarşıdurmalara səbəb ola bilər. Mediada əsas etik prinsiplər obyektivlik, qərəzsizlik, faktların dəqiqliklə təqdim olunması, insan hüquqlarına və şəxsi həyata hörmət və ictimai maraqları nəzərə almaqdan ibarətdir. Sosial medianın yayılması və rəqəmsal texnologiyalar bu prinsiplərin qorunmasını çətinləşdirir. Beynəlxalq və Azərbaycan təcrübəsi göstərir ki, qanunvericilik və özünütənzimləmə mexanizmləri birlikdə etik normaların qorunmasında effektivdir. Nəticədə, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi medianın peşəkar inkişafına, ictimai etimadın möhkəmlənməsinə və informasiya təhlükəsizliyinin təmininə mühüm töhfə verir.

Açar sözlər: etik normalar, jurnalistika, özünütənzimləmə, informasiya təhlükəsizliyi, sosial media, dezinformasiya, auditoriya savadlılığı, peşəkar məsuliyyət, qanunvericilik, medianın tənzimlənməsi, beynəlxalq təcrübə, azərbaycan mediası, ictimai etimad, texnoloji çağırışlar

Giriş

Müasir dövrdə informasiya cəmiyyətinin formalaşması, qlobal kommunikasiyanın inkişafı və kütləvi informasiya vasitələrinin (KİV) əhatə dairəsinin genişlənməsi medianın sosial, siyasi, iqtisadi və mədəni həyatdakı rolunu misilsiz dərəcədə artırmışdır. XXI əsrdə media yalnız xəbərlərin ötürücüsü deyil, həm də ictimai rəyin formalaşdırıcısı, insanların dünyagörüşünə təsir göstərən aparıcı vasitə, ictimai münasibətlərin idarə olunmasında həlledici bir güc kimi çıxış edir. Bu səbəbdən də mediada etik normaların qorunması və onların hüquqi tənzimlənməsi məsələləri müasir elmi və ictimai diskursun mərkəzində dayanır.

Etika anlayışı ümumilikdə insan davranışlarını və münasibətlərini tənzimləyən əxlaqi prinsiplər sistemi kimi qəbul edilir. Media etikasını isə jurnalistlərin, redaktorların, televiziya aparıcılarının, bloqların və digər media subyektlərinin peşə fəaliyyətini idarə edən əxlaqi dəyərlər və prinsiplər məcmusudur. Buraya obyektivlik, qərəzsizlik, həqiqətə sadiqlik, şəxsi həyata hörmət, insan ləyaqətinin qorunması, zorakılığın təbliği

edilməməsi, nifrət çıxışlarının qarşısının alınması kimi fundamental prinsiplər daxildir. Lakin qloballaşma, rəqəmsallaşma və sosial medianın təsiri bu prinsiplərin praktik tətbiqini mürəkkəbləşdirmişdir. [2, 34]

Müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələlərini aktuallaşdıran əsas amillərdən biri informasiya bolluğu və dezinformasiyanın sürətlə yayılmasıdır. Sosial şəbəkələrin inkişafı ilə informasiyanın yayılma sürəti artmış, eyni zamanda faktların yoxlanılmadan tirajlanması halları kütləvi xarakter almışdır. Belə bir şəraitdə ənənəvi jurnalistikanın peşə prinsipləri ilə yanaşı, yeni media etikasını qaydalarının işlənməsi və tətbiqi vacib zərurətə çevrilmişdir.

Medianın etik normalarla tənzimlənməsi həm milli, həm də beynəlxalq müstəvidə müxtəlif yanaşmalarla aparılır. Demokratik dövlətlərdə mətbuat azadlığı əsas hüquqlardan biri kimi təsbit edilsə də, bu azadlıq mütləq xarakter daşımır. Çünki media fəaliyyətində balanslı yanaşma tələb olunur: bir tərəfdən söz və mətbuat azadlığının qorunması, digər tərəfdən isə cəmiyyətin mənəvi dəyərlərinin, milli təhlükəsizliyin və fərdlərin hüquqlarının müdafiəsi təmin edilməlidir. Bu kontekstdə etik prinsiplərin hüquqi mexanizmlərlə dəstəklənməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Respublikasında da mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri hüquqi və institusional müstəvidə diqqət mərkəzindədir. Xüsusən də “Media haqqında” Qanun, Milli Məclisin qəbul etdiyi digər normativ-hüquqi aktlar, həmçinin Mətbuat Şurasının qəbul etdiyi Jurnalistlərin Peşə Davranışı Qaydaları media subyektlərinin fəaliyyətinə müəyyən çərçivələr qoyur. Bununla yanaşı, qloballaşan informasiya məkanında beynəlxalq standartlara uyğun etik qaydaların tətbiqi də vacibdir.

Müasir dövrdə informasiya cəmiyyətinin sürətli inkişafı, rəqəmsal texnologiyaların genişlənməsi və sosial medianın təsir dairəsinin böyüməsi nəticəsində media həm milli, həm də global miqyasda insanların həyatında əvəzolunmaz bir institut kimi çıxış edir. Media yalnız məlumat ötürən vasitə deyil, həm də ictimai rəyin formalaşdırıcısı, sosial münasibətlərin istiqamətləndiricisi və siyasi proseslərə təsir edən mühüm qüvvədir. Bu güc və təsir imkanları isə mediada etik normalara əməl olunması məsələsini daha da aktuallaşdırır. Əgər media fəaliyyəti etik prinsiplərlə tənzimlənməzsə, bu, cəmiyyətdə informasiya manipulyasiyalarının artmasına, şüurun yanlış istiqamətdə yönləndirilməsinə, qarşıdurmaların və gərginliklərin yaranmasına səbəb ola bilər.

Etik normalar jurnalistikanın və ümumən media fəaliyyətinin təməlini təşkil edir. Buraya obyektivlik, dəqiqlik, qərəzsizlik, faktların yoxlanılması, insan ləyaqətinə hörmət, şəxsi həyata müdaxilədən çəkinmə, nifrət çıxışlarının qarşısının alınması kimi prinsiplər daxildir. Lakin müasir dövrdə bu prinsiplərin qorunması getdikcə mürəkkəbləşir. Sosial şəbəkələrdə hər bir fərdin informasiya istehsalçısına çevrilməsi, məlumatların sürətli şəkildə paylaşılması, yoxlanılmamış xəbərlərin kütləvi tirajlanması etik qaydaların tez-tez pozulmasına gətirib çıxarır. Ənənəvi jurnalistlər peşə davranışı kodeksinə əsaslanarsa da, sosial media istifadəçilərinin böyük qismi bu məsuliyyət hissini

daşımır və nəticədə dezinformasiya, şayiələr, böhtan xarakterli paylaşımlar geniş yayılır. [3, 44]

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, mediada etik normaların qorunması üçün yalnız qanunvericilik mexanizmlərinə güvənmək kifayət deyil. Dövlətin sərt nəzarəti mətbuat azadlığını məhdudlaşdırmağa bilər və bu, demokratik prinsiplərə ziddir. Buna görə də inkişaf etmiş ölkələrdə mediada etik tənzimləmədə özünütənzimləmə mexanizmlərinə geniş yer ayrılır. Böyük Britaniyada Ofcom, Almaniyada Press Council, ABŞ-da Society of Professional Journalists kimi qurumlar jurnalistlərin peşə davranış kodekslərini hazırlamış, etik prinsiplərin qorunması üçün ictimai nəzarət mexanizmləri yaratmışdır. Bu təcrübə göstərir ki, media subyektlərinin öz məsuliyyətlərini dərk etməsi və cəmiyyət qarşısında hesabatlılığı etik normaların qorunmasında əsas amillərdəndir.

Azərbaycan reallığında da mediada etik normaların qorunması məsələsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ölkədə “Media haqqında” Qanun, digər normativ-hüquqi aktlar və Mətbuat Şurasının qəbul etdiyi Jurnalistlərin Peşə Davranışı Qaydaları media subyektlərinin fəaliyyətinə müəyyən çərçivələr qoyur. Bu qaydaların məqsədi mətbuat azadlığını məhdudlaşdırmaq deyil, əksinə, onun məsuliyyətli və sağlam şəkildə həyata keçirilməsini təmin etməkdir. Azərbaycanda mediada etik prinsiplərin pozulması halları ilə bağlı ictimai müzakirələrin aparılması, həmçinin media assosiasiyalarının bu istiqamətdə təşəbbüsləri vacibdir. Çünki qloballaşan informasiya məkanında milli dəyərlərin, ictimai sabitliyin və vətəndaşların hüquqlarının hər bir dövlət üçün prioritetdir.

Müasir dövrdə media cəmiyyətin əsas informasiya mənbələrindən biri olmaqla yanaşı, ictimai rəyin formalaşdırılması və sosial davranış modellərinin qurulmasında da böyük rol oynayır. İnformasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı, sosial medianın geniş yayılması və vətəndaş jurnalizminin artması medianın təsir gücünü daha da artırmışdır. Bu amillər mediada etik normaların qorunmasının əhəmiyyətini daha da aktualaşdırır, çünki etik prinsiplərin pozulması cəmiyyətin yanlış məlumatlandırılmasına, dezinformasiyanın yayılmasına və ictimai qarşıdurmaların yaranmasına səbəb ola bilər.

Mediada etik normalar əsasən jurnalistikanın klassik prinsiplərinə, peşə davranışı kodekslərinə və qəbul olunmuş standartlara əsaslanır. Bu prinsiplərə obyektivlik və qərəzsizlik, faktların dəqiqliklə təqdim olunması, şəxsi həyatın toxunulmazlığı, nifrət nitqindən uzaq durmaq, ictimai maraqları nəzərə almaq və peşəkar məsuliyyət daxildir. Etik prinsiplərin qorunması medianın ictimai etimadının formalaşması və informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün vacibdir.

Qloballaşma və texnoloji tərəqqi media etikasına yeni çağırışlar gətirmişdir. Sosial media platformalarında hər bir fərd informasiya istehsalçısına çevrilir və çox vaxt peşəkar etik prinsiplərə əməl etmir. Bu, yalan xəbərlərin, manipulyativ məlumatların və təhqir xarakterli paylaşımların sürətlə yayılmasına səbəb olur. Rəqəmsal texnologiyalar və süni intellekt vasitəsi ilə hazırlanan materiallar medianın məsuliyyətini daha da artırır, çünki yanlış və manipulyativ məlumatlar geniş auditoriyaya təsir göstərə bilər.

Mediada etik normaların qorunması yalnız qanunvericiliklə deyil, həm də özünütənzimləmə mexanizmləri ilə təmin edilir. Özünütənzimləmə media qurumları, jurnalist birlikləri və peşəkar assosiasiyalar tərəfindən qəbul olunan davranış kodekslərinə əsaslanır. Bu mexanizmlər medianın azad və məsuliyyətli fəaliyyətinə şərait yaradır və jurnalistlərin peşəkar etik prinsiplərə əməl etməsini təşviq edir.

Azərbaycan reallığında mediada etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Ölkədə qəbul edilmiş “Media haqqında” Qanun və Azərbaycan Mətbuat Şurasının jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları medianın etik çərçivəsini müəyyən edir. Lakin etik prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün jurnalistlərin peşəkarlığının artırılması, redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimaiyyətin fəal iştirakı vacibdir. Xüsusilə sosial media platformalarında yalan məlumatların və təhqir xarakterli paylaşımın qarşısının alınması milli informasiya təhlükəsizliyi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Etik prinsiplərin qorunması yalnız jurnalistlərin davranışı ilə məhdudlaşmır. Eyni zamanda auditoriyanın informasiya savadlılığı, medianın fəaliyyətini izləməsi və etik normalara riayət olunmasını tələb etməsi də böyük rol oynayır. İnformasiya savadlılığının artırılması, ictimaiyyətin etik prinsipləri tanıması və sosial məsuliyyət hissi medianın etik çərçivədə fəaliyyətini dəstəkləyir.

Mediada etik normaların qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə birbaşa bağlıdır. Xarici informasiya axınlarının təsiri altında milli kimliyin və milli dəyərlərin qorunması üçün media peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmalıdır. Bu yanaşma milli informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsində, cəmiyyətin məlumat etimadının qorunmasında və demokratik proseslərin möhkəmlənməsində vacib rol oynayır. [7, 73]

Nəticə etibarilə, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri həm nəzəri, həm praktik, həm də ictimai baxımdan aktualdır. Etik prinsiplərin qorunması media institutlarının möhkəmlənməsinə, peşəkar jurnalistikanın inkişafına və cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyinə mühüm töhfə verir. Bu sahədə effektiv tənzimləmə üçün qanunvericilik, peşəkar davranış kodeksləri və ictimai nəzarət mexanizmləri birlikdə fəaliyyət göstərməlidir.

Mediada etik normaların tənzimlənməsi həm nəzəri, həm də praktiki baxımdan əhəmiyyətlidir. Bu məsələ jurnalistika nəzəriyyəsi, hüquq, fəlsəfə, sosiologiya, psixologiya və politologiya kimi müxtəlif elm sahələrinin kəsişməsində öyrənilir və multidissiplinar xarakter daşıyır. Media etikası həm də ictimai etimad məsələsi ilə birbaşa bağlıdır. Cəmiyyətin mediaya etibar etməsi üçün onun fəaliyyətinin şəffaf, obyektiv və məsuliyyətli olması vacibdir. Əks halda, ictimai etimadın itirilməsi medianın əsas funksiyalarını iflic vəziyyətə sala bilər.

Nəticə etibarilə, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi, demokratik dəyərlərin qorunması və ictimai rifah baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir. Bu tənzimləmə balanslı yanaşma tələb edir: bir tərəfdən söz və mətbuat azadlığı təmin olunmalı, digər tərəfdən isə cəmiyyətin və

fərdlərin hüquqları, milli-mənəvi dəyərlər və ictimai sabitlik müdafiə edilməlidir. Beləliklə, mövzunun dərinədən öyrənilməsi yalnız elmi deyil, həm də praktiki baxımdan mühüm nəticələr verə bilər və medianın sağlam inkişafına xidmət edə bilər. [8, 84]

Mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələlərinin araşdırılması zərurəti yalnız informasiya təhlükəsizliyi ilə bağlı deyil, həm də cəmiyyətin intellektual, mənəvi və sosial inkişafı ilə bağlıdır. Çünki media insanlara sadəcə faktlar haqqında məlumat vermir, həm də həmin faktları müəyyən kontekstdə təqdim edərək onların dünyagörüşünə təsir edir. Bu zaman etik prinsiplərə əməl olunması jurnalistikanın etibarlılığını və nüfuzunu qoruyur. Əks halda, informasiya manipulyasiyası, təhrif olunmuş xəbərlər, qərəzli yanaşmalar ictimai şüurun sağlam inkişafına mane olur.

Etik normaların pozulması bir sıra hallarda siyasi, iqtisadi və sosial maraqlarla əlaqəli olur. Məsələn, bəzi media orqanları siyasi qrupların təsiri altında fəaliyyət göstərərək qərəzli informasiya yayır, iqtisadi maraqlar ucbatından isə reklamverənlərin təsiri ilə xəbərləri müəyyən istiqamətdə təqdim edir. Bu cür hallarda ictimai maraqlar arxa plana keçir və medianın əsas funksiyası – obyektiv məlumatlandırma prinsipi pozulur. Beləliklə, etik normaların tənzimlənməsi yalnız peşəkar davranış məsələsi deyil, həm də ictimai maraqların qorunması məsələsidir.

Dünyada medianın etik tənzimlənməsinə dair yanaşmalar müxtəlifdir. Avropa ölkələrində mətbuat azadlığı yüksək səviyyədə qorunsa da, burada etik normaların qorunması üçün özünütənzimləmə mexanizmlərinə üstünlük verilir. Böyük Britaniyada media fəaliyyətinə nəzarət Ofcom tərəfindən həyata keçirilir və bu qurum həm televiziya, həm radio, həm də onlayn platformaların fəaliyyətini etik prinsiplərə uyğun şəkildə istiqamətləndirir. Almaniyada isə Press Council mətbuatın fəaliyyətinə ictimai nəzarət mexanizmi kimi fəaliyyət göstərir. ABŞ-da Society of Professional Journalists tərəfindən qəbul olunmuş Peşə Etika Kodeksi jurnalistlərin gündəlik fəaliyyətində əsas yol göstəricilərdən biri sayılır. Bu təcrübələr göstərir ki, etik normaların qorunması yalnız dövlətin nəzarəti ilə mümkün deyil, eyni zamanda jurnalistlərin öz məsuliyyət hissəsinin gücləndirilməsi və ictimai nəzarətin təmin olunması zəruridir.

Azərbaycan mediasında etik normaların tənzimlənməsi məsələləri həm qanunvericilik, həm də ictimai institutlar vasitəsilə həll olunur. "Media haqqında" Qanun media subyektlərinin hüquq və vəzifələrini müəyyənləşdirir, Mətbuat Şurası isə jurnalistlərin peşə davranış qaydalarını hazırlayaraq onların fəaliyyətinə istiqamət verir. Burada əsas məqsəd balansı qorumaqdır: bir tərəfdən jurnalistlərin azad fəaliyyətinə imkan yaradılır, digər tərəfdən isə cəmiyyətin mənəvi dəyərləri, ictimai sabitlik və insan hüquqları müdafiə olunur. Lakin təcrübə göstərir ki, hələ də etik prinsiplərin pozulması halları geniş yayılıb. Bu isə həm medianın peşəkarlıq səviyyəsi ilə, həm də sosial şəbəkələrin təsiri ilə bağlıdır.

Sosial medianın inkişafı ilə bağlı yeni çağırışlar ortaya çıxıb. Əvvəllər yalnız peşəkar jurnalistlər informasiya istehsalçısı idisə, indi hər bir fərd sosial şəbəkələr vasitəsilə xəbərləri paylaşa, öz auditoriyasına informasiya ötürə bilər. Bu isə etik prinsiplərin

tətbiqini çətinləşdirir, çünki sosial media istifadəçiləri çox zaman jurnalistlərin riayət etməli olduğu davranış kodekslərinə tabe olmur. Bu səbəbdən yalan xəbərlərin, təhqir və böhtanın, nifrət çıxışlarının geniş yayılması informasiya mühitində ciddi risklər yaradır. Ona görə də müasir mərhələdə medianın etik tənzimlənməsi yalnız peşəkar jurnalistlərlə məhdudlaşmamalı, həm də rəqəmsal platformalar səviyyəsində beynəlxalq əməkdaşlıq tələb edən bir prosesə çevrilməlidir.

Mediada etik normaların qorunmaması bir sıra neqativ nəticələr doğura bilər. Əvvəla, ictimai etimadın zəifləməsinə səbəb olur. Əgər insanlar mediaya etibar etmirsə, onlar məlumat mənbələrini fərqli kanallarda axtarmağa başlayır və bu da dezinformasiya riskini artırır. Digər tərəfdən, etik normaların pozulması ictimai qarşıdurmaları dərinləşdirir, milli təhlükəsizliyə təhlükə yarada bilər. Ona görə də bu məsələ yalnız media sahəsinin deyil, bütövlükdə dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri hesab edilməlidir. [9, 33]

Beynəlxalq təşkilatlar da media etikası məsələlərinə böyük diqqət ayırır. UNESCO, Avropa Şurası, ATƏT-in media azadlığı üzrə xüsusi nümayəndəliyi bu istiqamətdə müxtəlif tövsiyələr irəli sürür və dövlətləri etik prinsiplərin qorunması üçün həm qanunvericilik, həm də maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirməyə çağırır. Əsas vurğu mətbuat azadlığının qorunması ilə etik məsuliyyətin balanslaşdırılmasına yönəlib.

Azərbaycan üçün də beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi vacibdir. Xüsusilə rəqəmsal medianın sürətli inkişafı fonunda qlobal informasiya məkanına inteqrasiya güclənin və burada etik normalara riayət olunmaması milli maraqlara zərər vura bilər. Buna görə də Azərbaycan mediasında etik mədəniyyətin gücləndirilməsi istiqamətində həm qanunvericilikdə islahatlar, həm də jurnalistlərin peşə hazırlığının artırılması, ictimaiyyətin maarifləndirilməsi önəmlidir.

Mediada etik normaların qorunması ilə bağlı müzakirələr təkcə jurnalistika praktikası ilə məhdudlaşmır. Bu, həm də demokratik cəmiyyətlərin inkişafının vacib şərtlərindən biridir. Media azadlığı demokratik idarəetmənin əsas dayaqlarından hesab olunur, lakin bu azadlıq etik məsuliyyət olmadan xaos və qeyri-peşəkarlıq yarada bilər. Buna görə də hər bir ölkə informasiya siyasətində balansı qorumağa çalışır: bir tərəfdən söz və ifadə azadlığı təmin edilir, digər tərəfdən isə etik prinsiplərə əməl olunması cəmiyyətin rifahı üçün qaçılmaz bir zərurətə çevrilir. Bu kontekstdə etik normaların tənzimlənməsi məsələsi həm milli təhlükəsizlik, həm də sosial harmoniya baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır.

Etik normalar yalnız hüquqi sənədlərdə və peşə kodekslərində yazılmış qaydalar deyil, həm də cəmiyyətin qəbul etdiyi mənəvi dəyərlərin ifadəsidir. Bu dəyərlərə əməl etməyən media orqanları zamanla auditoriyanın etimadını itirir. Əgər cəmiyyət mediaya inanmırsa, onda informasiya boşluğu yaranır və həmin boşluq çox zaman dezinformasiya mənbələri tərəfindən doldurulur. Bu isə ictimai rəyin manipulyasiyasına və cəmiyyətin yanlış istiqamətdə yönləndirilməsinə gətirib çıxarır. Belə halların qarşısını

almaq üçün etik normaların hüquqi mexanizmlərlə dəstəklənməsi və jurnalistlər arasında peşə mədəniyyətinin gücləndirilməsi vacibdir.

Mediada etik prinsiplərin pozulmasının əsas səbəblərindən biri informasiya bazarının kommersiyalaşmasıdır. Reklam gəlirlərinin əsas maliyyə mənbəyinə çevrildiyi şəraitdə bəzi media orqanları obyektivliyi qurban verərək daha çox oxucu və izləyici cəlb etmək üçün sensasiya xarakterli, bəzən isə həqiqətə uyğun olmayan məlumatlara üstünlük verirlər. Bu cür yanaşma qısa müddətdə diqqət qazandırsa da, uzun müddətdə həm medianın reputasiyasına, həm də ictimai etimada ciddi zərər vurur. Ona görə də etik normaların qorunması yalnız mənəvi deyil, həm də strateji və iqtisadi əhəmiyyət daşıyır. Çünki sağlam informasiya mühiti olmadan nə bazar münasibətləri, nə də demokratiya davamlı şəkildə inkişaf edə bilər.

Digər tərəfdən, müasir dövrdə sosial medianın sürətli inkişafı medianın etik tənzimlənməsini daha mürəkkəb hala gətirmişdir. Sosial şəbəkələrdə yayılan xəbərlər çox zaman jurnalistlərin yoxlanılmış məlumatlarından daha sürətlə auditoriyaya çatır. Burada hər bir istifadəçi potensial informasiya istehsalçısına çevrildiyindən, etik məsuliyyət məsələsi daha geniş miqyasda ortaya çıxır. Vətəndaş jurnalistikası anlayışı demokratik prinsiplərə xidmət etsə də, əksər hallarda faktların təhrif edilməsi, emosional və qərəzli yanaşmaların üstünlük təşkil etməsi nəticəsində informasiya xaosu yaradır. Bu səbəbdən etik normaların yalnız peşəkar media deyil, həm də rəqəmsal platformalar səviyyəsində tənzimlənməsi zərurəti meydana çıxır.

Beynəlxalq təcrübəyə nəzər salsaq, görürük ki, bir çox ölkələr medianın etik fəaliyyətini təmin etmək üçün həm qanunvericilik, həm də özünütənzimləmə mexanizmlərindən istifadə edir. Böyük Britaniyada mətbuat azadlığı yüksək dərəcədə qorunsa da, etik prinsiplərin pozulmasının qarşısını almaq üçün Ofcom kimi tənzimləyici qurum fəaliyyət göstərir. Almaniya Press Council jurnalistlərin fəaliyyətinə ictimai nəzarəti təmin edir və onların davranış kodeksinə riayət etməsini izləyir. ABŞ-da isə cəmiyyətin etimadını qorumaq məqsədilə Professional Jurnalistlər Cəmiyyətinin hazırladığı etik kodeks böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu təcrübələr göstərir ki, medianın etik prinsiplərə uyğun fəaliyyət göstərməsi üçün dövlət nəzarəti ilə ictimai və peşə nəzarəti arasında balans yaradılmalıdır.

Azərbaycan reallığında da mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələsi aktual olaraq qalır. "Media haqqında" Qanun medianın hüquqi bazasını müəyyən etsə də, etik normaların qorunmasında daha çox Mətbuat Şurası və jurnalist birliklərinin qəbul etdiyi peşə davranışı qaydaları rol oynayır. Bu qaydaların məqsədi jurnalistləri məsuliyyətli fəaliyyətə təşviq etmək, ictimai maraqları qorumaq və peşə mədəniyyətini gücləndirməkdir. Lakin son illərdə aparılan müşahidələr göstərir ki, etik prinsiplərin pozulması halları hələ də geniş yayılıb. Xüsusilə onlayn mediada və sosial şəbəkələrdə təhqir, böhtan, şəxsi həyata müdaxilə və yalan məlumatların tirajlanması halları ictimai müzakirələrin əsas mövzularından biridir. Bu isə göstərir ki, etik normaların

tənzimlənməsi yalnız formal sənədlərlə məhdudlaşmamalı, həm də praktik mexanizmlərlə dəstəklənməlidir.

Mediada etik normaların qorunmaması yalnız ictimai etimada zərər vurmaqla kifayətlənmir, həm də dövlətin informasiya təhlükəsizliyinə təhdid yaradır. Çünki yalan və manipulyativ xəbərlər milli təhlükəsizliyi zəiflədə, ictimai qarşıdurmaları dərinləşdirə bilər. Ona görə də etik normaların qorunması dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmalıdır. Bu istiqamətdə həm jurnalistlərin peşə hazırlığının artırılması, həm ictimai maarifləndirmə tədbirlərinin gücləndirilməsi, həm də beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Etik normaların qorunması üçün mühüm vasitələrdən biri də ictimaiyyətin fəal mövqeyidir. Auditoriya yalnız passiv informasiya qəbul edən tərəf deyil, həm də media fəaliyyətinə təsir göstərə bilən əsas faktordur. Əgər ictimaiyyət etik prinsiplərin pozulmasına qarşı həssas yanaşırsa, bu zaman media subyektləri də məsuliyyət hissini daha çox dərk edirlər. Bu baxımdan, ictimai monitorinq, müstəqil media təşkilatlarının hesabatları və sosial sorğular etik mühitin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır.

Mediada etik prinsiplərin möhkəmləndirilməsi həm də maarifləndirmə və təhsil siyasəti ilə sıx bağlıdır. Jurnalistika fakültələrində tələbələr yalnız texniki bacarıqlarla deyil, həm də peşə etikası prinsipləri ilə tanış edilməlidirlər. Gənc jurnalistlər etik məsuliyyətin mahiyyətini tələbəlik illərindən mənimsədikdə, gələcəkdə onların fəaliyyətində etik pozuntular daha az müşahidə olunur. Bu baxımdan, təhsil müəssisələrinin üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Nəticə olaraq demək olar ki, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri çoxşaxəli xarakter daşıyır və yalnız hüquqi, yaxud peşə mexanizmləri ilə məhdudlaşdırıla bilməz. Burada dövlətin qanunvericilik siyasəti, jurnalistlərin peşə davranış kodeksi, ictimaiyyətin nəzarət mexanizmi, sosial medianın təsiri, beynəlxalq təcrübənin tətbiqi və maarifləndirmə tədbirləri bir-birini tamamlamalıdır. Ancaq bu halda medianın həm azad, həm məsuliyyətli, həm də etibarlı fəaliyyət göstərməsi mümkündür. Əks halda, etik prinsiplərin pozulması ictimai şüurun manipulyasiyasına, dezinformasiyanın yayılmasına və sosial sabitliyin pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Beləliklə, mövzu üzrə aparılacaq elmi tədqiqatlar yalnız nəzəri əhəmiyyət daşıyır, həm də praktik nəticələrə xidmət edir. Bu tədqiqatlar medianın peşəkar inkişafına, ictimai etimadın möhkəmlənməsinə və demokratik dəyərlərin qorunmasına mühüm töhfə verə bilər. Mediada etik normaların qorunması cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyini təmin etməklə yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərin, ictimai harmoniya və sabitliyin möhkəmlənməsinə də xidmət edir.

Mediada etik prinsiplərin qorunması məsələsi qloballaşma proseslərinin təsiri altında daha da mürəkkəbləşir. İnformasiya məkanının sərhədsizləşməsi nəticəsində bir ölkədə yayılan məlumat çox qısa müddətdə bütün dünyaya yayılır. Bu, həm informasiya azadlığını genişləndirir, həm də etik problemlərin miqyasını böyüdür. Qlobal media məkanında rəqabət aparmaq istəyən hər bir ölkə öz media sistemini beynəlxalq

standartlara uyğunlaşdırmalı, lakin eyni zamanda milli dəyərlərin qorunmasına da xüsusi diqqət yetirməlidir. Bu balansın qorunması etik normaların tənzimlənməsi baxımından ən çətin məsələlərdən biridir.

Digər tərəfdən, informasiya istehlakçıları getdikcə daha çox seçici olur və onlar yalnız məlumatın operativliyini deyil, həm də dəqiqliyini, obyektivliyini və etik cəhətdən qüsuruzluğunu tələb edirlər. Belə şəraitdə media orqanları auditoriyanın etimadını saxlamaq üçün etik prinsiplərə riayət etməyə məcbur qalırlar. Əks halda, ictimaiyyət alternativ mənbələrə müraciət edir ki, bu da peşəkar jurnalistikanın rolunu zəiflədir. Buna görə də etik normaların qorunması həm də medianın öz mövcudluğunu davam etdirməsinin əsas şərtlərindən biridir.

Müasir mediada etik problemlərdən biri də şəxsi həyatın toxunulmazlığı ilə ictimai maraqların toqquşmasıdır. Xüsusilə tanınmış şəxslərlə bağlı məlumatların təqdim edilməsində media nümayəndələri çox vaxt peşə maraqları ilə etik məsuliyyət arasında seçim etmək məcburiyyətində qalırlar. Bəzi hallarda ictimaiyyətin məlumatlandırılması vacib olsa da, şəxsi həyatın sərhədləri qorunmadıqda bu, etik pozuntuya səbəb olur. Bu cür halların qarşısını almaq üçün beynəlxalq media praktikası şəffaflıqla yanaşı, insan hüquqlarına hörməti də ön plana çıxarır.

Eyni zamanda, müharibə, təbii fəlakət və ya siyasi böhran dövrlərində etik prinsiplərin qorunması daha da çətinləşir. Çünki belə vəziyyətlərdə informasiya uğrunda mübarizə aparən tərəflər çox vaxt həqiqəti manipulyasiya etməyə çalışırlar. Peşəkar media isə bu zaman ikiqat məsuliyyət daşıyır: həm obyektivliyi qorumaq, həm də ictimaiyyətin psixoloji sabitliyinə mənfi təsir göstərə biləcək yalan və ya şişirdilmiş məlumatlardan uzaq durmaq. Bu isə yalnız etik prinsiplərə dərin hörmət və məsuliyyət hissi ilə mümkündür.

Bütün deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələsi sadəcə nəzəri müzakirə predmeti deyil, həm də praktik zərurətdir. Bu normalar həm jurnalistlərin peşə fəaliyyətini istiqamətləndirir, həm də cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyini təmin edir. Ona görə də gələcəkdə medianın davamlı inkişafı yalnız texnoloji yeniliklərdən deyil, eyni zamanda etik mühitin möhkəmləndirilməsindən asılı olacaq.

Müasir informasiya cəmiyyətində medianın rolunun artması, onun ictimai rəyin formalaşdırılmasında və sosial münasibətlərin istiqamətləndirilməsində mühüm bir aktora çevrilməsi etik normaların qorunmasını zəruri edir. Media təkcə informasiyanı istehsal edib yaymaqla məhdudlaşmır, həm də ictimai davranış modellərinin qurulmasında fəal iştirak edir. Bu baxımdan, etik normalara əməl olunmaması sadəcə peşə prinsiplərinin pozulması deyil, eyni zamanda cəmiyyətin mənəvi dəyərlərinə və informasiya təhlükəsizliyinə ciddi zərbədir. Bu səbəbdən də medianın etik çərçivədə fəaliyyət göstərməsi milli sabitlik, ictimai etimad və demokratik inkişaf üçün mühüm şərtlərdən biridir.

Mediada etik problemlərin tənzimlənməsi məsələsinə diqqət yetirərkən ilk növbədə obyektivlik, dəqiqlik, qərəzsizlik kimi klassik jurnalistika prinsipləri önə çəkilir. Lakin müasir dövrdə informasiya axınının sürətlənməsi, rəqəmsal texnologiyaların genişləndirilməsi və sosial şəbəkələrin dominantlığı bu prinsiplərin qorunmasını çətinləşdirir. Sosial şəbəkələrdə məlumatların saniyələr içində yayıldığı, yoxlanılmamış xəbərlərin kütləvi şəkildə tirajlandığı şəraitdə etik normaların pozulması adi hala çevrilir. Ənənəvi mediadan fərqli olaraq, sosial platformalarda fəaliyyət göstərən vətəndaş jurnalistləri, bloqerlər və digər istifadəçilər çox vaxt peşə məsuliyyəti daşımır. Bu isə ictimai şüurun manipulyasiyalara açıq olmasına, dezinformasiyanın geniş yayılmasına və insanların yanlış istiqamətləndirilməsinə gətirib çıxarır.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, etik normaların qorunması sahəsində yalnız qanuni mexanizmlər kifayət etmir. Qanunvericilik mediada məsuliyyətli davranış üçün çərçivələr müəyyən etsə də, sərt dövlət nəzarəti mətbuat azadlığının məhdudlaşdırılması ilə nəticələnmə bilər. Buna görə də dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində mediada etik problemlərin həllində özünütənzimləmə mexanizmlərinə geniş üstünlük verilir. Məsələn, Böyük Britaniyada Ofcom, Almaniyada Press Council, ABŞ-da Society of Professional Journalists tərəfindən qəbul edilən peşə davranış kodeksləri həm jurnalistlər, həm də media orqanları üçün etik çərçivə rolunu oynayır. Bu yanaşma media subyektlərinin öz məsuliyyətlərini dərk etməsinə, cəmiyyət qarşısında hesabatlı olmasına və medianın müstəqilliyinin qorunmasına xidmət edir.

Azərbaycan reallığında isə mediada etik normaların qorunması məsələləri həm hüquqi, həm də ictimai planda mühüm aktuallıq daşıyır. Ölkədə "Media haqqında" Qanun, digər normativ-hüquqi aktlar, eləcə də Azərbaycan Mətbuat Şurasının qəbul etdiyi Jurnalistlərin Peşə Davranışı Qaydaları jurnalistlərin fəaliyyətini etik çərçivəyə salır. Lakin tək-cə hüquqi mexanizmlərin mövcudluğu kifayət etmir. Etik prinsiplərin qorunması üçün media orqanlarının daxili redaksiya siyasəti, ictimai nəzarət institutları və peşəkar təşkilatların fəaliyyəti də mühüm rol oynayır. Azərbaycanda mediada etik qaydaların pozulması halları ictimai müzakirələrin mövzusu olduqda, həm jurnalistlərin peşə məsuliyyəti artır, həm də auditoriyada media savadlılığı formalaşır. [4, 52]

Müasir mediada ən çox rast gəlinən etik problemlərdən biri şəxsi həyatın toxunulmazlığı ilə ictimai maraqların toqquşmasıdır. Xüsusilə tanınmış şəxslərlə bağlı xəbərlərin hazırlanması zamanı jurnalistlər çox vaxt ictimaiyyətin məlumat almaq hüququ ilə şəxsi həyatın gizliliyi arasında seçim etmək məcburiyyətində qalırlar. Beynəlxalq praktikada bu sahədə balansın qorunması əsasən etik kodekslər vasitəsilə tənzimlənir. Lakin bəzi hallarda tiraj toplamaq məqsədilə sensasion xəbərlər şəxsi həyatın sərhədlərini aşır ki, bu da etik normaların pozulmasına gətirib çıxarır. Bu tip halların qarşısının alınması üçün media işçiləri faktların yoxlanılması, qaynaqların dürüstlüyü və insan ləyaqətinə hörmət prinsipinə ciddi riayət etməlidirlər.

Bununla yanaşı, münaqişə, müharibə, təbii fəlakət və ya siyasi böhran şəraitində etik normaların qorunması xüsusi aktuallıq kəsb edir. Belə dövrlərdə informasiya həm milli

təhlükəsizlik, həm də ictimai sabitlik baxımından həyati əhəmiyyət daşıyır. Media orqanları bu zaman daha yüksək məsuliyyət daşıyır, çünki yanlış və ya qərəzli məlumatlar cəmiyyətin psixoloji durumunu zədələyə, qarşıdurmaları dərinləşdirə bilər. Etik prinsiplərin qorunması bu hallarda yalnız peşəkar jurnalistlərin deyil, həm də dövlət qurumlarının, ictimai təşkilatların və cəmiyyətin bütün üzvlərinin birgə məsuliyyəti kimi çıxış edir.

Qloballaşma şəraitində medianın etik normalarla tənzimlənməsi həm də milli-mənəvi dəyərlərin qorunması məsələsi ilə bağlıdır. Xarici informasiya axınlarının təsiri altında milli kimliyin zəifləməsinin qarşısını almaq üçün milli media orqanları etik davranış kodekslərinə əsaslanaraq həm milli dəyərləri təbliğ etməli, həm də beynəlxalq informasiya məkanında rəqabət apara biləcək keyfiyyətli məhsullar istehsal etməlidirlər. Bu yanaşma milli informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm şərt sayılır.

Mediada etik normaların qorunması yalnız jurnalistlərin peşə davranışı ilə bağlı deyil, həm də ictimaiyyətin informasiya savadlılığı ilə sıx əlaqədardır. Auditoriyanın tənqidi düşünmə bacarığının zəif olması dezinformasiya və manipulyasiyanın təsirini artırır. Buna görə də müasir dövrdə informasiya savadlılığının inkişafı dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri kimi qəbul olunmalıdır. Təhsil sistemində media savadlılığı fənlərinin tətbiqi, ictimai maarifləndirmə kampaniyalarının aparılması, gənc nəsilə etik dəyərlərin formalaşdırılması bu baxımdan əhəmiyyətlidir.

Eyni zamanda, texnoloji inkişaf medianın qarşısında yeni etik çağırışlar qoyur. Süni intellektin, avtomatlaşdırılmış xəbər istehsal sistemlərinin, “deepfake” texnologiyalarının genişlənməsi etik problemləri daha da kəskinləşdirir. Məlumatın saxtalaşdırılması və ya manipulyasiya olunması imkanlarının artması medianın məsuliyyətini çoxaldır. Bu səbəbdən gələcəkdə media etikasını yalnız peşəkar jurnalistlərin davranış prinsipləri ilə məhdudlaşmayacaq, həm də texnoloji yeniliklərin istifadəsində etik məsuliyyət məsələlərini əhatə edəcək. [5, 65]

Nəticə olaraq qeyd etmək olar ki, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri həm nəzəri, həm də praktik baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu məsələ jurnalistikanın peşə prinsipləri ilə yanaşı, hüquq, fəlsəfə, sosiologiya, psixologiya və politologiya kimi elmlərin kəsişməsində araşdırılır və multidissiplinar xarakter daşıyır. Etik prinsiplərin qorunması mediaya ictimai etimadı gücləndirir, informasiya təhlükəsizliyini təmin edir və demokratik inkişaf üçün zəruri mühit yaradır.

Müasir informasiya cəmiyyətində medianın rolu heç vaxt olmadığı qədər mühüm olmuşdur. İnformasiya mənbələrinin çoxluğu, rəqəmsal platformaların geniş yayılması, sosial medianın ictimaiyyətin əsas xəbər mənbəyinə çevrilməsi media institutunun məsuliyyətini artırmışdır. Bu gün media yalnız məlumat ötürən vasitə deyil, həm də ictimai rəyin formalaşdırıcısı, sosial münasibətlərin istiqamətləndiricisi, siyasi qərarların legitimliyinə təsir göstərən mühüm qüvvədir. Belə bir təsir gücünə malik sahədə etik prinsiplərin qorunması yalnız peşə məsuliyyəti deyil, həm də ictimai sabitlik və milli təhlükəsizlik məsələsi kimi qəbul edilməlidir.

Mediada etik normalar dedikdə ilk növbədə obyektivlik, qərəzsizlik, faktların dəqiqliklə təqdim olunması, insan hüquqlarına və ləyaqətinə hörmət, şəxsi həyata müdaxilədən çəkinmək, nifrət ritorikasına yol verməmək, zorakılığın təbliğindən uzaq durmaq kimi prinsiplər nəzərdə tutulur. Bu prinsiplər jurnalistikanın əsrlərlə formalaşmış peşə davranışı qaydalarıdır. Lakin qloballaşma və texnoloji tərəqqi dövründə bu prinsiplərin qorunması daha da mürəkkəbləşmişdir. İnformasiya istehsalının sürətlənməsi, sosial mediada hər bir fərdin informasiya yayıcısına çevrilməsi, yoxlanılmamış xəbərlərin kütləvi şəkildə paylaşılması etik problemləri artırmışdır. [9, 55]

Mediada etik məsələlərin tənzimlənməsi bir neçə istiqamətdə nəzərdən keçirilə bilər. Birinci istiqamət hüquqi çərçivə ilə bağlıdır. Bir çox ölkələrdə mətbuat azadlığını təmin edən qanunvericilik aktları mövcuddur. Lakin qanunların təkbaşına etik prinsiplərin qorunmasını təmin etməsi mümkün deyil. Dövlətin sərt nəzarəti medianın azad fəaliyyətinə mane ola bilər. Ona görə də beynəlxalq praktikada əsasən özünütənzimləmə mexanizmlərinə üstünlük verilir. Jurnalistlərin peşə davranış kodeksləri, redaksiya siyasətləri, media assosiasiyalarının etik qaydaları bu sahədə mühüm əhəmiyyət daşıyır.

İkinci istiqamət ictimai nəzarət və auditoriyanın mövqeyi ilə bağlıdır. Cəmiyyətin media qarşısında tələbkar mövqeyi jurnalistləri və media qurumlarını daha məsuliyyətli olmağa sövq edir. Əgər auditoriya yalan və ya qərəzli xəbərləri qəbul etmirsə, dezinformasiyanın yayılması çətinləşir. Bu baxımdan informasiya savadlılığının artırılması, cəmiyyətin tənqidi düşünmə bacarığının inkişaf etdirilməsi vacibdir. İnformasiya savadlı auditoriya etik prinsiplərin qorunması üçün ən güclü ictimai təminatlardan biridir.

Üçüncü istiqamət texnoloji faktorlarla bağlıdır. Müasir dövrdə süni intellektin media sahəsində istifadəsi, avtomatlaşdırılmış xəbər istehsalı, “deepfake” texnologiyaları yeni etik problemlər yaradır. Bu texnologiyaların nəzarətsiz tətbiqi informasiya manipulyasiyalarının artmasına səbəb ola bilər. Ona görə də gələcəkdə media etikası yalnız jurnalistlərin davranışı ilə məhdudlaşmayacaq, həm də texnoloji vasitələrin istifadəsinə dair etik qaydaları da əhatə edəcək.

Beynəlxalq təcrübəyə nəzər salsaq görürük ki, bir çox ölkələrdə medianın etik fəaliyyətinə nəzarət üçün xüsusi qurumlar mövcuddur. Böyük Britaniyada Ofcom, Almaniyada Press Council, ABŞ-da Society of Professional Journalists bu istiqamətdə fəaliyyət göstərir. Bu qurumların hazırladığı davranış kodeksləri jurnalistlər üçün peşə prinsiplərinin qorunmasında əsas sənədlər hesab olunur. Onların fəaliyyəti dövlət nəzarətini əvəz edir, eyni zamanda mətbuat azadlığını təmin edir. Bu model medianın həm məsuliyyətli, həm də azad fəaliyyətini təmin etmək baxımından uğurlu hesab olunur. Azərbaycan reallığında isə mediada etik normaların qorunması məsələləri həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan əhəmiyyətlidir. Ölkədə qəbul edilmiş “Media haqqında” Qanun, Azərbaycan Mətbuat Şurasının qəbul etdiyi Jurnalistlərin Peşə Davranışı Qaydaları etik çərçivənin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Lakin etik

prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün media işçilərinin peşəkarlığının artırılması, redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimaiyyətin fəal mövqeyi tələb olunur. Azərbaycanda media etikasına sahəsindəki problemlərdən biri də sosial şəbəkələrdə yayılan dezinformasiya və yalan xəbərlərlə bağlıdır. Ənənəvi media çox vaxt etik prinsiplərə əsaslanarsa da, sosial mediada fəaliyyət göstərən şəxslər məsuliyyət daşımadiqlarından cəmiyyətə yanlış məlumatların təsirinə məruz qala bilər.

Mediada etik problemlərdən biri də şəxsi həyatın qorunması ilə bağlıdır. Xüsusilə tanınmış şəxslər haqqında yayılan xəbərlərdə ictimai maraqların təmin edilməsi ilə şəxsi həyatın toxunulmazlığı arasında balans qorumaq çətin olur. Bu zaman jurnalistlər həm ictimaiyyətin məlumat almaq hüququnu, həm də fərdi hüquqları nəzərə almalıdırlar. Əks halda, etik pozuntular baş verir ki, bu da medianın etibarını azaldır.

Etik prinsiplərin qorunmasının ən mühüm nəticələrindən biri ictimai etimadın güclənməsidir. Media cəmiyyətin etibarını itirdikdə onun funksional rolu zəifləyir, alternativ və qeyri-peşəkar mənbələrin təsiri artır. Bu isə ictimai şüurun manipulyasiyasına, sosial qarşıdurmalara və hətta siyasi sabitliyin pozulmasına səbəb ola bilər. Ona görə də etik prinsiplərə əməl olunması media üçün yalnız peşə məsələ deyil, həm də mövcudluq məsələsidir.

Müasir mediada etik problemlərin həllində təhsil və maarifləndirmə də mühüm rol oynayır. Jurnalistlərin peşə hazırlığında media etikasına xüsusi yer tutmalıdır. Ali təhsil müəssisələrində jurnalistika ixtisası üzrə tədris olunan kurslarda etik davranış, beynəlxalq media kodeksləri, dezinformasiyanın qarşısının alınması yolları ətrafı öyrədilməlidir. Gənc jurnalistlər yalnız texniki bacarıqlarla deyil, həm də peşəkar etik prinsiplərlə silahlanmalıdırlar.

Bütün deyilənlərdən nəticə çıxarmaq olar ki, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi çoxşaxəli, multidissiplinar bir problemdir. Bu məsələnin həlli yalnız dövlətin qanunvericilik mexanizmləri ilə mümkün deyil. Özünü tənzimləmə mexanizmləri, ictimai nəzarət, peşəkar birliklərin fəaliyyəti, auditoriyanın informasiya savadlılığının artırılması, texnoloji yeniliklərin etik çərçivəyə salınması kompleks yanaşma tələb edir.

Etik normaların qorunması medianın nüfuzunu və ictimai etimadı möhkəmləndirir, milli informasiya təhlükəsizliyini təmin edir və demokratik inkişaf üçün əlverişli mühit yaradır. Buna görə də mövzunun elmi cəhətdən öyrənilməsi və praktik tədbirlərlə dəstəklənməsi müasir cəmiyyət üçün strateji əhəmiyyət daşıyır.

Müasir dövrdə medianın etik normalar çərçivəsində fəaliyyət göstərməsi məsələsi yalnız jurnalistika sahəsi ilə məhdudlaşmır. Bu, həm də ictimai münasibətlərin, siyasi qərarların və sosial proseslərin yönləndirilməsində mühüm rol oynayır. Mediada etik prinsiplərin qorunmaması cəmiyyətin yanlış məlumatlandırılmasına, dezinformasiyanın yayılmasına və sosial qarşıdurmaların yaranmasına səbəb ola bilər. Bu səbəbdən etik tənzimləmə yalnız peşəkar jurnalistlərin deyil, həm də dövlət qurumlarının, ictimai təşkilatların və auditoriyanın birgə məsuliyyəti kimi dəyərləndirilir.

Mediada etik normaların qorunması bir neçə əsas prinsiplərə söykənir. Bunlardan obyektivlik, dəqiqlik, qərəzsizlik, faktların yoxlanılması, insan hüquqlarına hörmət və şəxsi həyata müdaxilədən çəkinmək ən vacib hesab olunur. Lakin müasir informasiya cəmiyyətində bu prinsiplərin qorunması getdikcə çətinləşir. İnformasiya axınının sürətlənməsi, sosial şəbəkələrdə yayılan xəbərlərin yoxlanılmadan tirajlanması və rəqəmsal texnologiyaların geniş istifadəsi medianın etik məsuliyyətini daha da artırır. Sosial media istifadəçilərinin əksəriyyəti peşə etikası üzrə təlimat almadığından, yalan və manipulyativ məlumatların yayılması halları tez-tez müşahidə olunur.

Beynəlxalq təcrübədə media etikası həm qanunvericilik, həm də özünütənzimləmə mexanizmləri vasitəsilə qorunur. Böyük Britaniyada Ofcom, Almaniyada Press Council, ABŞ-da Society of Professional Journalists tərəfindən qəbul edilmiş davranış kodeksləri medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təmin edir. Bu təcrübələr göstərir ki, dövlət nəzarəti ilə özünütənzimləmə arasında balans yaratmaq medianın həm azad, həm də etibarlı fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır.

Azərbaycan reallığında mediada etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ölkədə qəbul olunmuş “Media haqqında” Qanun və Azərbaycan Mətbuat Şurasının jurnalistlərin peşə davranış qaydaları jurnalistlər üçün əsas etik çərçivəni müəyyən edir. Lakin etik normaların real həyata tətbiqi üçün media işçilərinin peşəkarlığının artırılması, redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimaiyyətin fəal mövqeyi tələb olunur. Sosial şəbəkələrdə etik prinsiplərin pozulması halları, xüsusilə yalan məlumatların, təhqir və böhtan xarakterli paylaşımların yayılması cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi üçün ciddi risk təşkil edir.

Mediada etik problemlərdən biri də şəxsi həyatın toxunulmazlığı ilə ictimai maraqların toqquşmasıdır. Xüsusilə tanınmış şəxslər haqqında yayılan xəbərlərdə ictimai maraqların təmin olunması ilə şəxsi həyatın qorunması arasında balans saxlamaq vacibdir. Etik prinsiplərə əməl olunmadıqda medianın etibar azalır, ictimai etimad zəifləyir. Buna görə jurnalistlər həm ictimaiyyətin məlumat almaq hüququnu, həm də fərdi hüquqları nəzərə almalıdır.

Münaqişə, böhran və təbii fəlakət dövrlərində etik prinsiplərin qorunması daha da çətinləşir. Bu hallarda media həm obyektiv informasiyanı təqdim etməli, həm də ictimai psixoloji sabitliyə mənfi təsir göstərməməlidir. Yanlış və ya qərəzli məlumatların yayılması ictimai qarşıdurmaları artıraraq milli təhlükəsizliyə təhlükə yarada bilər. Buna görə etik normaların qorunması yalnız jurnalistlərin deyil, həm də dövlət, ictimai və qeyri-hökumət təşkilatlarının birgə məsuliyyəti kimi qiymətləndirilir.

Texnoloji inkişafın media etikası üçün yaratdığı çağırışlar da geniş müzakirə mövzudur. Süni intellekt, avtomatlaşdırılmış xəbər istehsalı, medianın məsuliyyətini artırır. Bu texnologiyaların etik çərçivədə istifadəsi təmin edilmədikdə dezinformasiya və manipulyasiya riskləri yüksəlir. Gələcəkdə media etikası yalnız jurnalistlərin davranış prinsiplərini deyil, həm də texnoloji vasitələrin etik istifadəsini də əhatə etməlidir.

Mediada etik normaların qorunması auditoriyanın tənqidi düşünmə bacarığının inkişafı ilə sıx bağlıdır. Auditoriya məlumatı seçici qəbul etməli, yalan və qərəzli xəbərləri tanımalı və etik prinsiplərin qorunmasına yardım etməlidir. İnformasiya savadlılığı cəmiyyətin medianı nəzarətdə saxlama mexanizmi kimi çıxış edir. Təhsil müəssisələrində media savadlılığının artırılması, ictimai maarifləndirmə kampaniyaları və gənclərin etik dəyərlərə yönləndirilməsi medianın etik çərçivədə fəaliyyətini dəstəkləyir. [8, 132]

Mediada etik normaların qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği və informasiya təhlükəsizliyi ilə birbaşa bağlıdır. Xarici informasiya axınlarının təsiri altında milli kimliyin zəifləməsinin qarşısını almaq üçün media peşəkar etik prinsiplər əsasında fəaliyyət göstərməlidir. Bu yanaşma milli informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsində vacibdir.

Etik normaların qorunmasının nəticəsi ictimai etimadın güclənməsi və demokratik proseslərin inkişafıdır. Media etibarını itirdikdə, ictimaiyyət alternativ və qeyri-peşəkar mənbələrə üz tutur. Bu isə dezinformasiyanın təsirini artırır və sosial qarşıdurmaları dərinləşdirir. Ona görə etik prinsiplərə riayət olunması medianın mövcudluğu və davamlı inkişafı üçün strateji əhəmiyyət daşıyır.

Təhsil və maarifləndirmə medianın etik normalarının qorunmasında mühüm rol oynayır. Jurnalistika fakültələrində tələbələr texniki bacarıqlarla yanaşı, peşə etikası prinsipləri ilə də tanış edilməlidirlər. Gənc jurnalistlər etik məsuliyyətin mahiyyətini mənimsədikdə, gələcəkdə medianın etik çərçivədə fəaliyyət göstərməsi daha asan təmin olunur.

Müasir mediada etik normaların qorunmasında vacib məsələlərdən biri də şəxsi həyatın və məxfilik hüquqlarının müdafiəsidir. Jurnalistlər məlumat yayarkən şəxsi həyatı pozmamalı, fərdlərin şəxsi və ailə həyatına hörmət göstərməlidirlər. Xüsusilə ictimai maraqla şəxsi maraqlar arasında balansın saxlanması vacibdir. Bu, medianın etibarlılığının qorunması və cəmiyyətin informasiya mənbələrinə etimadının saxlanması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Mediada etik normaların qorunması həm də ictimai mənfəət və fərdi hüquqların toqquşduğu hallarda aktual olur. Məsələn, ictimai təhlükəsizlik və ya böyük sosial maraq yaratmaq üçün bəzi məlumatlar yayıla bilər, lakin bu zaman etik prinsiplər, fərdlərin hüquqları və sosial məsuliyyət nəzərə alınmalıdır. Belə yanaşma həm media azadlığını qoruyur, həm də etik çərçivəni pozmağa imkan verir. [7, 43]

Sosial media və internet platformaları mediada etik normaların qorunmasını daha mürəkkəbləşdirir. Bu platformalarda hər bir istifadəçi informasiya istehsalçısına çevrilir və çox vaxt peşəkar etik prinsipləri nəzərə almır. Nəticədə yalan məlumatlar, manipulyasiya edilmiş xəbərlər və şəxsi təhqirlərin yayılması halları artır. Bu problemi həll etmək üçün sosial medianın etik tənzimlənməsi, məlumatların doğruluğunun yoxlanması və ictimaiyyətin məlumatlılığının artırılması vacibdir.

Texnoloji tərəqqi və rəqəmsal media vasitələrinin geniş yayılması medianın etik məsuliyyətini daha da artırır. Avtomatlaşdırılmış xəbər sistemləri, süni intellekt və məlumat manipulyasiyası imkanları medianın təsirini gücləndirir, lakin eyni zamanda dezinformasiyanın yayılma riskini artırır. Bu səbəbdən media qurumları, jurnalistlər və ictimaiyyət texnoloji yeniliklərin etik istifadəsinə diqqət yetirməli, məsuliyyətli davranmalıdır.

Özünütənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında mühüm rol oynayır. Media qurumları və jurnalist birlikləri tərəfindən hazırlanmış davranış kodeksləri jurnalistlərin peşəkar etik prinsiplərə əməl etməsini təmin edir. Bu, həm də qanunvericilik vasitələrinə alternativ olaraq medianın azadlığını qoruyur və məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir.

Azərbaycan kontekstində etik normaların qorunması üçün media işçilərinin peşəkarlığının artırılması, redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimaiyyətin fəal iştirakı mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sosial media və digər onlayn platformalarda yalan məlumatların qarşısını almaq, etik təlimatlar və ictimai nəzarət mexanizmləri vasitəsilə mümkündür. Eyni zamanda, media savadlılığının artırılması və ictimaiyyətin etik prinsipləri tanıması medianın məsuliyyətli fəaliyyətini dəstəkləyir.

Müasir mediada etik normaların qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə sıx bağlıdır. Milli kimliyin və dəyərlərin qorunması, xüsusilə qloballaşma və xarici informasiya axınlarının təsiri fonunda, medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını qorumaq, demokratik prinsipləri möhkəmləndirmək və informasiya təhlükəsizliyini təmin etmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Nəticə etibarilə, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri yalnız jurnalistlərin deyil, həm də media qurumlarının, ictimaiyyətin və dövlətin birgə məsuliyyətidir. Etik prinsiplərin qorunması media institutlarının etibarını gücləndirir, peşəkar jurnalistikanın inkişafını təmin edir və cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyinə mühüm töhfə verir.

Etik normaların qorunması məsələləri yalnız jurnalistlərin davranışı ilə məhdudlaşmır. Media qurumlarının siyasəti, redaksiya prinsipləri və xəbər hazırlığı prosedurları da etik çərçivənin formalaşmasında vacib rol oynayır. Redaksiyalar xəbər prosesində obyektivliyi, balansı və dəqiqliyi təmin etməli, xəbərlərin tərtibatında manipulyasiyadan və tendensiyalardan uzaq durmalıdır. Bu yanaşma jurnalistikanın etibarlılığını qoruyur və ictimaiyyətin informasiya mənbələrinə etimadını gücləndirir.

Etik normaların qorunmasında diqqət yetiriləcək digər mühüm məsələ fərdi hüquqlar və ictimai maraqların balansıdır. Məlumat yayımlayarkən jurnalistlər həm ictimaiyyətin məlumat alma haqqını təmin etməli, həm də fərdlərin şəxsi və ailə həyatına hörmət göstərməlidirlər. Bu balansın pozulması, xüsusilə münafişə və böhran dövrlərində, medianın nüfuzuna ciddi zərər vura bilər. Etik prinsiplərin pozulması cəmiyyətdə yanlış

təsəvvürlərin formalaşmasına, etimadın azalmasına və sosial qarşıdurmaların artmasına səbəb ola bilər.

Rəqəmsal texnologiyaların inkişafı və sosial medianın yayılması etik məsələlərin mürəkkəbliyini artırır. Sosial platformalarda yayılan xəbərlər və məlumatlar çox vaxt fakt yoxlamadan paylaşılır, bu isə yalan informasiya və dezinformasiyanın sürətlə yayılmasına şərait yaradır. Belə hallarda media qurumları və jurnalist birlikləri etik təlimatlar və xəbər yoxlama mexanizmləri vasitəsilə məsuliyyəti təmin etməlidir. İctimaiyyətin məlumat savadlılığının artırılması və etik davranış qaydalarına riayət etməsi də bu prosesdə əhəmiyyətlidir.

Etik normaların qorunmasında özünütənzimləmə mexanizmlərinin rolu böyükdür. Media qurumları və peşəkar birliklər tərəfindən hazırlanmış davranış kodeksləri jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir, medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir və qanunvericilik vasitələrinə alternativ olaraq medianın azadlığını qoruyur. Bu mexanizmlər jurnalistlərin peşəkar etikasına əməl etməsini təmin etməklə yanaşı, medianın ictimai etimadını artırır və etik çərçivənin qorunmasını gücləndirir. [11, 33]

Azərbaycan reallığında mediada etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai müstəvidə aktualdır. Ölkədə qəbul edilmiş qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları media işçilərinin fəaliyyətini müəyyən çərçivəyə salır. Lakin etik prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün peşəkarlığın artırılması, məsuliyyətli redaksiya siyasəti və ictimai nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi vacibdir. Sosial medianın və onlayn platformaların geniş yayılması fonunda, yalan xəbərlərin və manipulyativ məlumatların qarşısını almaq üçün həm media işçiləri, həm də ictimaiyyət fəal olmalıdır.

Etik normaların qorunması həm də milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə sıx bağlıdır. Qloballaşan informasiya axınlarının təsiri altında milli kimlik və milli dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin informasiya etimadını qoruyur, demokratik prinsipləri möhkəmləndirir və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir.

Nəticə etibarilə, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri medianın peşəkar inkişafına, ictimai etimadın möhkəmlənməsinə və informasiya təhlükəsizliyinin təmininə mühüm töhfə verir. Etik prinsiplərin qorunması yalnız jurnalistlərin deyil, həm də media qurumlarının, ictimaiyyətin və dövlətin birgə məsuliyyətidir. Bu sahədə effektiv tənzimləmə üçün qanunvericilik, peşəkar davranış kodeksləri və ictimai nəzarət mexanizmləri birlikdə fəaliyyət göstərməlidir.

Mediada etik normaların qorunması üçün jurnalistlərin peşəkar inkişafı vacibdir. Peşəkar hazırlığı olmayan jurnalistlər etik prinsiplərə əməl etməklə bağlı çətinliklərlə üzləşə bilər və xəbər prosesində obyektivlik, balans və faktların dəqiqliyini təmin etməkdə çətinlik çəkə bilərlər. Bu səbəbdən medianın etik normalarını gücləndirmək üçün jurnalistlərin təlim proqramları, seminarlar və peşəkar inkişaf kursları təşkil edilməlidir.

Etik məsələlərin digər mühüm tərəfi isə redaksiya siyasətidir. Redaksiyalar xəbərlərin hazırlanmasında manipulyasiyaya, qərəzli təqdimata və senzura tətbiqinə yol verməməli, obyektiv və balanslı informasiya yayımını təmin etməlidirlər. Redaksiya prinsiplərinə əməl olunması jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir və medianın etibarlılığını qoruyur.

Sosial media platformalarının rolu mediada etik normaların qorunmasını mürəkkəbləşdirir. Bu platformalarda yayılan xəbərlər çox vaxt fakt yoxlamadan paylaşılır, nəticədə dezinformasiya sürətlə yayılır. Etik prinsiplərin pozulması cəmiyyətdə yanlış təsəvvürlər, etimadın azalması və sosial qarşıdurmalar yaradır. Buna görə də media qurumları və ictimaiyyət faktların yoxlanmasını təşviq etməli, manipulyativ və təhqir xarakterli paylaşımaların qarşısını almağa çalışmalıdır.

Texnoloji tərəqqi və rəqəmsal alətlər medianın etik məsuliyyətini artırır. Avtomatlaşdırılmış xəbər sistemləri, süni intellekt və digər texnologiyalar xəbərlərin hazırlanmasında sürəti və əhatəni artırırsa da, yanlış və manipulyativ məlumatların yayılma riskini də artırır. Bu səbəbdən media qurumları texnologiyadan məsuliyyətli istifadə etməli və etik standartlara riayət etməlidirlər.

Özünütənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında mühüm rol oynayır. Media qurumları və jurnalist birlikləri tərəfindən hazırlanmış davranış kodeksləri jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir, medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir və qanunvericiliyə alternativ olaraq medianın azadlığını qoruyur. Bu mexanizmlər jurnalistlərin etik prinsiplərə əməl etməsini təmin etməklə yanaşı, ictimai etimadı gücləndirir.

Azərbaycan reallığında etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları medianın etik çərçivəsini müəyyən edir. Lakin etik prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün peşəkarlığın artırılması, redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimai nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi vacibdir. Sosial media və onlayn platformalarda yalan xəbərlərin qarşısını almaq üçün həm media işçiləri, həm də ictimaiyyət fəal olmalıdır.

Etik prinsiplərin qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə sıx bağlıdır. Qloballaşma və xarici informasiya axınlarının təsiri altında milli kimliyin və milli dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını qoruyur, demokratik prinsipləri möhkəmləndirir və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir. [9, 122]

Nəticə olaraq, müasir mediada etik normaların tənzimlənməsi məsələləri medianın peşəkar inkişafına, ictimai etimadın möhkəmlənməsinə və informasiya təhlükəsizliyinin təmininə mühüm töhfə verir. Etik prinsiplərin qorunması yalnız jurnalistlərin deyil, həm də media qurumlarının, ictimaiyyətin və dövlətin birgə məsuliyyətidir. Bu sahədə effektiv tənzimləmə üçün qanunvericilik, peşəkar davranış kodeksləri və ictimai nəzarət mexanizmləri birlikdə fəaliyyət göstərməlidir.

Müasir mediada etik normaların qorunması yalnız jurnalistlərin fəaliyyətinə deyil, həm də media qurumlarının struktur və siyasətinə bağlıdır. Redaksiyalar xəbərlərin hazırlanması və yayımlanması zamanı manipulyasiya və tendensiyalardan uzaq durmalı, obyektiv və balanslı informasiyanı təmin etməlidirlər. Belə yanaşma medianın nüfuzunu qoruyur və ictimaiyyətin informasiya mənbələrinə etimadını möhkəmləndirir.

Peşəkar hazırlığın artırılması media etikasından vacibdir. Jurnalistlərin təlim proqramları, seminarlar və peşəkar inkişaf kursları onların etik prinsiplərə əməl etməsini gücləndirir. Bu, xəbər prosesində dəqiqlik, obyektivlik və balansın təmin olunmasına kömək edir, medianın etibarlılığını yüksəldir.

Şəxsi həyatın və məxfilik hüquqlarının qorunması mediada etik normaların vacib komponentidir. Hər bir jurnalist yayımlanan məlumatların fərdlərin şəxsi həyatına zərər verməməsinə diqqət yetirməlidir. İctimai maraqla şəxsi hüquqlar arasında balansın saxlanması medianın məsuliyyətini göstərir və cəmiyyətin məlumat etimadını qoruyur.[16, 277]

Sosial media platformalarının rolu etik normaların qorunmasında mürəkkəblik yaradır. Bu platformalarda yayılan xəbərlər çox vaxt fakt yoxlamadan paylaşılır, nəticədə dezinformasiya sürətlə yayılır. Medianın və ictimaiyyətin məsuliyyətli davranışı, faktların yoxlanması və manipulyativ məlumatların qarşısının alınması üçün mühüm şərtidir.

Texnoloji tərəqqi və rəqəmsal media vasitələrinin inkişafı mediada etik məsuliyyətin daha da artmasına səbəb olur. Avtomatlaşdırılmış xəbər sistemləri və süni intellektdən istifadə medianın təsir gücünü artırsa da, yalan və manipulyativ məlumatların yayılma riskini də yüksəldir. Media qurumları texnologiyadan məsuliyyətlə istifadə etməli və etik standartlara əməl etməlidir.

Özünü tənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında əvəzsiz rol oynayır. Media qurumları və jurnalist birlikləri tərəfindən qəbul edilmiş davranış kodeksləri medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir, jurnalistlərin peşəkar etik prinsiplərə əməl etməsini təmin edir. Bu yanaşma ictimai etimadı gücləndirir və medianın etibarlılığını qoruyur.

Azərbaycan reallığında mediada etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları medianın fəaliyyətini müəyyən çərçivəyə salır. Sosial medianın geniş yayılması fonunda, yalan məlumatların qarşısını almaq üçün media işçiləri və ictimaiyyət fəal olmalı, etik prinsiplərə riayət etməlidir.

Etik prinsiplərin qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə birbaşa bağlıdır. Qloballaşan informasiya axınlarının təsiri altında milli kimliyin və milli dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını qoruyur, demokratik prinsiplərin möhkəmlənməsinə xidmət edir və informasiya təhlükəsizliyini gücləndirir.

İctimaiyyətin rolu mediada etik normaların qorunmasında əhəmiyyətlidir. Məlumat savadlılığının artırılması və etik davranış qaydalarına riayət edilməsi, həm medianın məsuliyyətini gücləndirir, həm də cəmiyyətin informasiya etimadını yüksəldir.

Müasir mediada etik normaların qorunması peşəkar jurnalistikanın inkişafı, medianın etibarının artırılması və cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından vacibdir. Etik prinsiplərə əməl edilməməsi yalan məlumatların yayılması, ictimai qarşıdurmaların artması və medianın nüfuzunun zəifləməsi ilə nəticələnə bilər.

Media qurumları, jurnalistlər və ictimaiyyət birgə məsuliyyət daşmalı, etik normaların qorunması üçün hərtərəfli tədbirlər görməlidir. Peşəkar inkişaf proqramları, redaksiya siyasətinin etik çərçivəyə uyğunlaşdırılması və ictimai nəzarət mexanizmləri medianın etik fəaliyyətini gücləndirir. [9, 43]

Müasir dövrdə medianın etik normalara əməl etməsi yalnız qanunvericiliyə əsaslanmamalı, həm də cəmiyyətin, media qurumlarının və jurnalistlərin birgə məsuliyyətini əhatə etməlidir. Bu yanaşma medianın etibarlılığını qoruyur, cəmiyyətin məlumat etimadını artırır və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir.

Mediada etik normaların qorunmasında redaksiya siyasəti mühüm əhəmiyyət daşıyır. Redaksiyalar xəbər və materialların hazırlanmasında balanslı və obyektiv olmalı, manipulyasiya və tendensiyalardan uzaq durmalıdır. Bu yanaşma həm medianın etibarlılığını artırır, həm də cəmiyyətin məlumat mənbələrinə etimadını gücləndirir.

Jurnalistlərin peşəkar hazırlığı etik normaların qorunmasında əsas rol oynayır. Təlim proqramları, seminarlar və peşəkar inkişaf kursları onların etik prinsiplərə əməl etməsini gücləndirir, xəbər prosesində dəqiqlik və obyektivliyi təmin edir. Peşəkar jurnalist həm etik qaydalara riayət etməli, həm də ictimaiyyətin məlumat hüququnu qorumağa diqqət yetirməlidir.

Şəxsi həyatın qorunması mediada etik normaların vacib komponentidir. Jurnalistlər məlumat yayımlayarkən şəxslərin şəxsi həyatına hörmət göstərməli, ictimai maraqla fərdi hüquqlar arasında balans yaratmalıdırlar. Bu balansın qorunması medianın nüfuzunu gücləndirir və cəmiyyətin məlumat etimadını təmin edir.

Sosial media və rəqəmsal platformalarda etik məsələlər daha mürəkkəb hala gəlir. Bu platformalarda yayılan xəbərlər çox vaxt fakt yoxlamadan paylaşılır, nəticədə dezinformasiya sürətlə yayılır. Media qurumları və ictimaiyyət manipulyativ, təhqir və yalan xarakterli məlumatların qarşısını almaq üçün məsuliyyətli olmalıdır.

Texnoloji tərəqqi, süni intellekt və avtomatlaşdırılmış xəbər sistemləri mediada etik məsuliyyəti artırır. Bu vasitələr medianın təsir gücünü yüksəldir, lakin eyni zamanda yanlış məlumatların yayılma riskini də artırır. Media qurumları texnologiyadan məsuliyyətlə istifadə etməli və etik standartlara əməl etməlidirlər.

Özünütənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında əvəzsizdir. Media qurumları və peşəkar birliklərin qəbul etdiyi davranış kodeksləri jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir, medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir və ictimai etimadı gücləndirir. [13, 76]

Azərbaycan reallığında etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir. Qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları medianın fəaliyyətini müəyyən çərçivəyə salır. Etik prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimai nəzarət mexanizmləri gücləndirilməlidir. [3, 55]

Mediada etik normaların qorunması milli-mənəvi dəyərlərin təbliği ilə sıx bağlıdır. Qloballaşma və xarici informasiya axınları fonunda milli kimliyin və dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını artırır, demokratik prinsipləri möhkəmləndirir və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir.

İctimaiyyətin informasiya savadlılığının artırılması mediada etik normaların qorunmasına dəstək verir. İnsanlar etik davranış qaydalarını tanıdıqca və məlumatların düzgünlüyünü qiymətləndirdikcə, medianın məsuliyyətli fəaliyyəti güclənir.

Media qurumları, jurnalistlər və ictimaiyyət birgə məsuliyyət daşımalı, etik normaların qorunması üçün koordinasiya fəaliyyət göstərməlidir. Peşəkar inkişaf proqramları, redaksiya siyasətinin etik çərçivəyə uyğunlaşdırılması və ictimai nəzarət mexanizmləri medianın etik fəaliyyətini möhkəmləndirir.

Müasir dövrdə medianın etik normalara əməl etməsi qanunvericiliklə yanaşı, ictimaiyyətin fəal iştirakı və media qurumlarının məsuliyyətli siyasəti ilə də təmin olunur. Bu yanaşma medianın etibarlılığını qoruyur, cəmiyyətin məlumat etimadını artırır və informasiya təhlükəsizliyini möhkəmləndirir.

Müasir mediada etik normaların qorunması jurnalistikanın əsas prinsiplərindən biridir və medianın ictimai rolunu düzgün yerinə yetirməsi üçün vacib hesab olunur. Etik prinsiplər medianın obyektiv, dəqiq və balanslı xəbər yaymasını təmin edir, medianın nüfuzunu və ictimai etimadını gücləndirir. Etik prinsiplərə əməl edilməməsi yalan xəbərlərin, manipulyativ məlumatların və ictimai etimadsızlığın yaranmasına səbəb ola bilər.

Rəqəmsal texnologiyalar və sosial media medianın təsir gücünü artırmaqla yanaşı, etik problemləri də mürəkkəbləşdirir. Sosial media platformalarında hər bir fərd informasiya istehsalçısına çevrilir və çox vaxt etik prinsiplərə əməl etmədən məlumat yayır. Bu, yalan xəbərlərin sürətlə yayılmasına, manipulyativ məlumatların genişlənməsinə və cəmiyyət daxilində yanlış təsəvvürlərin yaranmasına səbəb olur. Medianın və ictimaiyyətin məsuliyyətli davranışı, faktların yoxlanması və manipulyativ məlumatların qarşısının alınması üçün zəruridir. [17, 45]

Jurnalistlərin peşəkar hazırlığı etik normaların qorunmasında əsas şərtidir. Təlim proqramları, seminarlar və peşəkar inkişaf kursları jurnalistlərin etik prinsiplərə əməl etməsini gücləndirir, xəbər prosesində dəqiqlik və obyektivliyi təmin edir. Peşəkar jurnalist həm etik qaydalara riayət etməli, həm də ictimaiyyətin məlumat hüququnu qorumağa diqqət yetirməlidir.

Şəxsi həyatın qorunması mediada etik normaların vacib komponentidir. Jurnalistlər məlumat yayımlayarkən şəxslərin şəxsi həyatına hörmət göstərməli, ictimai maraqla fərdi hüquqlar arasında balans yaratmalıdırlar. Bu balansın qorunması medianın nüfuzunu gücləndirir və cəmiyyətin məlumat etimadını təmin edir. [14, 235]

Redaksiyalar xəbər və materialların hazırlanmasında balanslı və obyektiv olmalı, manipulyasiya və tendensiyalardan uzaq durmalıdır. Redaksiya siyasətində obyektivlik, balans və faktların dəqiqliyi əsas prinsiplərdir. Etik prinsiplərə əməl olunması medianın etibarlılığını artırır və ictimaiyyətin məlumat mənbələrinə etimadını möhkəmləndirir.

Texnoloji tərəqqi, süni intellekt və avtomatlaşdırılmış xəbər sistemləri medianın təsir gücünü yüksəldir, lakin yanlış məlumatların yayılma riskini də artırır. Media qurumları texnologiyadan məsuliyyətlə istifadə etməli və etik standartlara əməl etməlidirlər. Avtomatlaşdırılmış yoxlama sistemləri və faktların dəqiqliyini təhlil edən proqramlar medianın etik fəaliyyətinə dəstək verir.

Özünü-tənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında əvəzsiz rol oynayır. Media qurumları və jurnalist birlikləri tərəfindən qəbul edilmiş davranış kodeksləri jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir, medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir və ictimai etimadı gücləndirir. Bu mexanizmlər qanunvericilik vasitələrinə alternativ olaraq medianın azadlığını qorumağa imkan verir.

Nəticə

Azərbaycan reallığında mediada etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranışı qaydaları medianın fəaliyyətini müəyyən çərçivəyə salır. Etik prinsiplərin real həyata tətbiqi üçün redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi, ictimai nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi və jurnalistlərin peşəkar inkişafının təmin olunması vacibdir.

Milli-mənəvi dəyərlərin qorunması etik normaların tətbiqi ilə sıx bağlıdır. Qloballaşan informasiya axınları fonunda milli kimliyin və dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını artırır, demokratik prinsipləri möhkəmləndirir və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir.

İctimaiyyətin məlumat savadlılığının artırılması mediada etik normaların qorunmasına dəstək verir. İnsanlar etik davranış qaydalarını tanıdıqca və məlumatların düzgünlüyünü qiymətləndirdikcə, medianın məsuliyyətli fəaliyyəti güclənir. Media qurumları, jurnalistlər və ictimaiyyət birgə məsuliyyət daşımalı, etik normaların qorunması üçün koordinasiya fəaliyyət göstərməlidir.

Peşəkar inkişaf proqramları, redaksiya siyasətinin etik çərçivəyə uyğunlaşdırılması və ictimai nəzarət mexanizmləri medianın etik fəaliyyətini möhkəmləndirir. Müasir dövrdə medianın etik normalara əməl etməsi qanunvericiliklə yanaşı, ictimaiyyətin fəal iştirakı və media qurumlarının məsuliyyətli siyasəti ilə təmin olunur.

Media yalnız xəbər ötürmə vasitəsi deyil, həm də ictimai rəyin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Medianın etik prinsiplərə əməl etməsi cəmiyyətin məlumat etimadını artırır, sosial münasibətləri tənzimləyir və informasiya təhlükəsizliyini gücləndirir. Etik prinsiplərə əməl edilməməsi isə manipulyativ məlumatların yayılmasına, ictimai qarşıdurmaların artmasına və medianın nüfuzunun azalmasına səbəb ola bilər.

Mediada etik normaların qorunması həm də jurnalistlərin peşəkar davranışının standartlaşdırılması ilə bağlıdır. Jurnalistlərin peşəkar etik davranışı medianın obyektivliyini və etibarını təmin edir, ictimaiyyətin informasiya mənbələrinə etimadını möhkəmləndirir.

Sosial media istifadəçilərinin məsuliyyətli fəaliyyəti də etik normaların qorunmasında vacib rol oynayır. Yalan məlumatların, şayiələrin, təhqir və böhtan xarakterli paylaşımın qarşısının alınması cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi üçün zəruridir. Media qurumları və ictimaiyyət birgə fəaliyyət göstərdikdə medianın etik fəaliyyətində uğur təmin olunur.

Mediada etik normaların qorunması yalnız jurnalistlərin peşəkar davranışı ilə məhdudlaşmır, həm də media qurumlarının və ictimaiyyətin məsuliyyətini tələb edir. Etik prinsiplərə əməl etməyən media, həm informasiya təhlükəsizliyini, həm də cəmiyyətin medianın etibarına olan inamını riskə atır. Bu baxımdan, media qurumlarının etik siyasət yürütməsi və jurnalistlərin peşəkar davranışının təmin olunması zəruridir.

Redaksiyalar xəbər hazırlayarkən obyektivlik, balans və dəqiqlik prinsiplərinə əməl etməli, manipulyativ və tendensiyalı məlumatların qarşısını almalıdır. Etik prinsiplərin qorunması medianın etibarını artırır və ictimaiyyətin məlumat mənbələrinə olan inamını möhkəmləndirir.

Jurnalistlərin peşəkar hazırlığı etik normaların qorunmasında mühüm şərtidir. Təlim proqramları, seminarlar və peşəkar inkişaf kursları onların etik prinsiplərə əməl etməsini təmin edir. Peşəkar jurnalist həm də ictimai maraqları nəzərə almalı, obyektiv və dəqiq məlumat yaymalı, şəxsi həyat və məxfilik hüquqlarına hörmət etməlidir.

Sosial media və rəqəmsal platformalar mediada etik məsələləri daha da mürəkkəbləşdirir. Bu platformalarda yayılan məlumatlar çox vaxt fakt yoxlamadan paylaşılır və nəticədə dezinformasiya sürətlə yayılır. Media qurumları və ictimaiyyət manipulyativ, yalan və təhqir xarakterli məlumatların qarşısını almaq üçün məsuliyyətli olmalıdır. İctimaiyyətin məlumat savadlılığının artırılması etik normaların qorunmasında mühüm rol oynayır.

Texnologiya və süni intellekt vasitələrinin medianın fəaliyyətində istifadəsi həm fürsətlər, həm də risklər yaradır. Bu vasitələr medianın təsir gücünü artırır, lakin yanlış məlumatların yayılma ehtimalını yüksəldir. Media qurumları texnologiyadan məsuliyyətlə istifadə etməli, etik standartlara əməl etməli və faktların doğruluğunu yoxlamağa diqqət göstərməlidir.

Özünü tənzimləmə mexanizmləri mediada etik normaların qorunmasında əvəzsiz rol oynayır. Media qurumları və jurnalist birlikləri tərəfindən qəbul edilmiş davranış kodeksləri jurnalistlərin fəaliyyətini tənzimləyir və medianın məsuliyyətli fəaliyyətini təşviq edir. Bu mexanizmlər medianın azadlığını qorumağa və ictimai etimadı artırmağa xidmət edir.

Azərbaycan reallığında etik normaların qorunması həm hüquqi, həm də ictimai baxımdan əhəmiyyətlidir. Qanunvericilik aktları və jurnalistlərin peşə davranış qaydaları medianın fəaliyyətini müəyyən çərçivəyə salır. Etik prinsiplərin tətbiqi üçün redaksiyaların məsuliyyətli siyasət yürütməsi və ictimai nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi vacibdir.

Milli-mənəvi dəyərlərin qorunması mediada etik normaların qorunması ilə sıx bağlıdır. Qloballaşan informasiya axınları fonunda milli kimliyin və dəyərlərin qorunması medianın peşəkar etik prinsiplərə əsaslanmasını tələb edir. Bu yanaşma cəmiyyətin məlumat etimadını artırır, demokratik prinsipləri möhkəmləndirir və informasiya təhlükəsizliyini gücləndirir.

Peşəkar jurnalistikanın inkişafı üçün media qurumları və ictimaiyyət birgə məsuliyyət daşmalıdır. Etik prinsiplərə əməl olunması yalnız qanunvericiliklə deyil, həm də ictimaiyyətin fəal iştirakı ilə təmin olunur. İnsanların etik davranış qaydalarını tanıması və manipulyativ məlumatlara qarşı mövqeləri mediada etik normaların qorunmasını gücləndirir.

Redaksiyaların etik siyasət yürütməsi medianın obyektivliyini və balansını təmin edir. Etik prinsiplərin qorunması medianın nüfuzunu artırır, cəmiyyətin məlumat mənbələrinə etimadını gücləndirir və sosial münasibətlərin düzgün formalaşmasına kömək edir.

Sosial media istifadəçilərinin məsuliyyətli fəaliyyəti etik normaların qorunmasında mühüm rol oynayır. İnsanlar yalan məlumatların, şayiələrin, təhqir və böhtan xarakterli paylaşımın qarşısını aldıqca, medianın etik fəaliyyəti möhkəmlənir.

Media yalnız informasiya ötürmə vasitəsi deyil, həm də ictimai rəyin formalaşmasında və sosial münasibətlərin tənzimlənməsində mühüm rola malikdir. Etik prinsiplərə əməl edən media cəmiyyətin məlumat etimadını gücləndirir, demokratik prinsiplərin inkişafına xidmət edir və informasiya təhlükəsizliyini təmin edir.

Jurnalistlərin etik davranışı medianın obyektivliyini və etibarını təmin edir. Peşəkar jurnalist həm cəmiyyətin məlumat ehtiyaclarını qarşılamaq, həm də manipulyativ və yalan məlumatlardan uzaq durmalıdır. Etik prinsiplərə əməl olunması medianın nüfuzunu qoruyur və ictimai etimadı möhkəmləndirir.

Texnologiya vasitələrinin etik məsuliyyət çərçivəsində istifadəsi medianın təsir gücünü artırır, yanlış məlumatların yayılmasını azaldır və cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyini təmin edir. Media qurumları və jurnalistlər faktların doğruluğunu yoxlamağa diqqət yetirməli, ictimai maraqları nəzərə alaraq xəbər hazırlamalıdır.

Ədəbiyyat

1. Əliyev, R. (2018). Media etikasası və jurnalistikanın prinsipləri. Bakı: Elm.
2. Quliyev, T. (2019). Müasir medianın etik problemləri. Bakı: Nurlan Nəşriyyatı.
3. Məmmədov, S. (2020). Jurnalistika və informasiya təhlükəsizliyi. Bakı: Qanun Nəşriyyatı.
4. Əliyeva, F. (2017). Media və ictimai rəyin formalaşması. Bakı: Şərq-Qərb.
5. Rzayeva, L. (2021). Sosial media və etik məsuliyyət. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.
6. Həsənov, K. (2016). Jurnalistikanın peşəkar etikasası. Bakı: Elm və Təhsil.
7. Məmmədli, N. (2018). Müasir media və informasiya manipulyasiyası. Bakı: Nəşr.
8. Qurbanov, A. (2019). İctimai rəy və medianın rolu. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı.
9. Əliyev, V. (2020). Mediada özünütənzimləmə və etik kodekslər. Bakı: Elm.
10. İsmayılov, R. (2017). Media və cəmiyyət: etik prinsiplərin tətbiqi. Bakı: Qanun.
11. Məlikova, S. (2021). Jurnalistika və sosial məsuliyyət. Bakı: Nurlan.
12. Hacıyev, E. (2018). Rəqəmsal media və etik çağırışlar. Bakı: Şərq-Qərb.
13. Rzayev, F. (2019). Mediada etik normaların qorunması və ictimai etimad. Bakı: Təhsil.
14. Əliyev, M. (2020). Peşəkar jurnalistika və etik prinsiplər. Bakı: Elm və Təhsil.
15. Quliyeva, N. (2016). Müasir medianın tənzimlənməsi məsələləri. Bakı: Nəşriyyat.
16. Məmmədov, T. (2018). Media etikasası və ictimai məsuliyyət. Bakı: Qanun.
17. Həsənova, L. (2021). Jurnalistikanın etik prinsipləri və tətbiqi. Bakı: Nurlan Nəşriyyatı.

Асадова Эллада
СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ
ЭТИЧЕСКИХ НОРМ В МЕДИА
Аннотация

В современном обществе медиа является не только средством распространения информации, но и формирователем общественного мнения и моделей социального поведения. В этом контексте соблюдение этических норм в медиа имеет большое значение для информационной безопасности общества, сохранения национальных ценностей и укрепления общественного доверия. Нарушение этических принципов может привести к дезинформации, манипуляциям и социальным конфликтам.

Основные этические принципы в медиа включают объективность, беспристрастность, точное представление фактов, уважение прав человека и частной жизни, а также учет общественных интересов. Распространение социальных сетей и цифровых технологий усложняет соблюдение этих принципов. Международный и азербайджанский опыт показывает, что сочетание

законодательных мер и механизмов саморегулирования эффективно для защиты этических норм.

Таким образом, регулирование этических норм в современном медиа способствует профессиональному развитию журналистики, укреплению общественного доверия и обеспечению информационной безопасности.

Ключевые слова: этические нормы, журналистика, саморегулирование, информационная безопасность, социальные сети, дезинформация, грамотность аудитории, профессиональная ответственность, законодательство, регулирование медиа, международный опыт, азербайджанские СМИ, общественное доверие, технологические вызовы

Asadova

Ellada

MODERN ISSUES OF REGULATING ETHICAL STANDARDS IN MEDIA

Abstract

In the modern era, media is not only a means of information dissemination but also a shaper of public opinion and social behavior patterns. In this context, the observance of ethical standards in media is of great importance for societal information security, the preservation of national values, and the strengthening of public trust. Violations of ethical principles can lead to disinformation, manipulation, and social conflicts.

The main ethical principles in media include objectivity, impartiality, accurate presentation of facts, respect for human rights and private life, and consideration of public interests. The spread of social media and digital technologies complicates the maintenance of these principles. International and Azerbaijani experiences show that a combination of legislative measures and self-regulation mechanisms is effective in protecting ethical standards.

Thus, the regulation of ethical standards in modern media contributes to the professional development of journalism, strengthens public trust, and ensures information security.

Key words : ethical standards, journalism, self-regulation, information security, social media, disinformation, audience literacy, professional responsibility, legislation, media regulation, international experience, Azerbaijani media, public trust, technological challenges